

Jordi Ojeda

Un còmic per a cada persona

La creació i la
lectura d'histories
com a factor
d'empoderament i
divulgació

#@!/\$

HMM?

POK!!

Octaedro

Jordi Ojeda Rodríguez (Barcelona, 1966) és doctor enginyer industrial en l'especialitat d'organització industrial per la Universitat Politècnica de Catalunya. Actualment, és professor permanent del Centre Universitari TecnoCampus, adscrit a la Universitat Pompeu Fabra. Des del 1997, en el marc de la Càtedra UNESCO de Tècnica i Cultura, dirigeix un projecte de divulgació utilitzant com a instrument pedagògic els còmics, la literatura de ciència-ficció i el cinema fantàstic, amb el doble objectiu de fomentar vocacions científiques i tecnològiques, i, alhora, apropar la ciència i la tecnologia a la societat en general, contribuint, així, a la difusió de la cultura.

Ha estat comissari de nombroses exposicions sobre còmic, a més d'autor de llibres, capítols de llibres i articles sobre la matèria. Ha estat jurat del Saló Internacional del Còmic de Barcelona i del Sitges-Festival Internacional de Cinema Fantàstic de Catalunya, amb els quals ha col·laborat en l'organització en diverses edicions. És autor del llibre *Robots de cine. De Marí a Alita*, en què fa un recorregut per la ficció associada als éssers artificials i a la intel·ligència artificial.

UN CÒMIC PER A CADA PERSONA

La creació i la lectura d'histories
com a factor d'empoderament i
divulgació

Jordi Ojeda

UN CÒMIC PER A CADA PERSONA

La creació i la
lectura d'histories
com a factor
d'empoderament i
divulgació

Octaedro

Col·lecció Horitzons Educació

Títol: *Un còmic per a cada persona. La creació i la lectura d'histories com a factor d'empoderament i divulgació*

Primera edició: juliol del 2026

© Jordi Ojeda

© D'aquesta edició:

Ediciones OCTAEDRO, S.L.

Bailèn, 5, pral. – 08010 Barcelona

Tel.: 93 246 40 02 – Fax: 93 231 18 68

www.octaedro.com – octaedro@octaedro.com

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització del seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos al CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

ISBN: 978-84-1079-330-9

Dipòsit legal: B 13182-2026

Disseny de la coberta: Tomàs Capdevila

Corrector: Xavier Torras

Realització i producció: Octaedro Editorial

Impressió: Ulzama

Impress en paper procedent d'explotacions forestals sostenibles, certificat pel Forest Stewardship Council - FSC

Impress a la UE - *Printed in UE*

ÍNDEX

Pròleg	9
1. De vegades, el còmic és l'únic que ens queda	13
2. Ha arribat l'hora d'explorar el món	21
3. Dibuixa alguna cosa i relaxa't	29
4. Tenir idees és un mal necessari	35
5. Portar el lector on no s'espera i amb total llibertat	43
6. Quan la llum de la creativitat s'apaga	51
7. Visibilitzant el teu monstre interior	59
8. Memòria gràfica de l'assetjament escolar	67
9. Ansietat durant la travessia escolar	75
10. La novel·la gràfica com a instrument pedagògic per al dol	83
11. Viure en la Barcelona republicana	91
12. Dignitat en l'exhumació de les fosses del franquisme	99
13. Fam, maltractament i adoctrinament a l'Auxili Social falangista	107
14. Quan els còmics es deien <i>tebeos</i>	115
15. El país que va oblidar les seves autores	125

16. Les fogueres que van inspirar la novel·la <i>Fahrenheit 451</i> eren de còmics	137
17. Les fissures del miracle japonès	147
18. L'univers Marvel primer va ser en paper	155
19. Superherois de Marvel convertits en mentors dels lectors	167
20. El paradigma d'explicar el canvi climàtic	179
Llista de les obres citades	195

PRÒLEG

DRA. NOELIA IBARRA RIUS

Professora titular del Departament de Didàctica de la Llengua

i la Literatura de la Universitat de València

Presidenta de la Societat Acadèmica d'Estudis del Còmic (SAEC)

Davant l'oblit gairebé sistemàtic en la investigació en educació superior pel que fa al còmic com a objecte d'estudi, en els darrers temps es constata un canvi de tendència a través de l'interès creixent d'acadèmics de diferents disciplines, plasmat en l'increment del nombre de treballs que aborden una diversitat de temàtiques i possibilitats del còmic des de diferents àrees de coneixement. De la mateixa manera, es posa de manifest l'augment del nombre d'esdeveniments centrats en la transmissió de la investigació i la creació de sinergies entre especialistes, com ara jornades, congressos, seminaris, així com iniciatives formatives concretades a través de cursos d'índole diversa, com ara estacionals (d'estiu o hivern), microcredencials universitàries o de postgrau. En l'àmbit de l'educació superior destaca, també, la creació de càtedres institucionals, com ara la pionera de la Universitat de València, Càtedra d'Estudis del Còmic-Fundació SM, a la qual han seguit, entre altres, la Cátedra de Investigación y Cultura del Cómic en la Universidad de Alcalá de Henares, la Cátedra Cultural Moebius para el Estudio y Promoción del Cómic de la Universidad de La Laguna i la Cátedra Martínmorales de Humor Gráfico de la Universidad de Granada.

En aquest sentit, una fita remarcable en la consolidació del còmic com a disciplina d'estudi susceptible de ser abordada amb rigor des de diferents àmbits de coneixement és la creació, el 2024 de la Societat Acadèmica d'Estudis del Còmic (SAEC), amb la participació de la Universitat de València, d'Alacant i Alcalá de Henares com a fundadores. La SAEC representa la primera societat acadèmica d'estudis sobre el còmic creada en l'àmbit espanyol universitari que aplega investigadors internacionals i nacionals centrats en la promoció de la historieta il·lustrada com a objecte d'estudi.

Quant a la seva relació amb la cultura popular, el seu protagonisme creixent s'ha reflectit, entre altres punts, en la progressiva atenció rebuda en mitjans de comunicació generalistes i en la proliferació de salons i esdeveniments, el nombre dels quals s'ha anat incrementant i ampliant per tota la geografia espanyola, amb una excel·lent acollida per part de diferents públics, i la consolidació d'edicions i cites. Així mateix, la creació de diferents guardons i l'afermament del Premi Nacional de Còmic amb edicions successives han contribuït al reconeixement d'obres i autors amb propostes estilístiques i argumentals d'una notable riquesa i diversitat.

En la confluència de tots aquests àmbits, sobresurt l'ascens del nombre de lectors, amb diferents preferències i experiència lectora pel que fa a gèneres, autoria o temàtiques, però units per l'interès comú de gaudir d'una nova experiència lectora i d'aprofundir en el coneixement del còmic a través d'aquesta. Aquest volum respon a aquest interès del lector no especialitzat, però desitjós d'enriquir els seus coneixements amb objectius tan diversos com la contextualització de l'obra d'un creador en una conjuntura històrica determinada, la

possibilitat d'aprofundir en estils, gèneres o creadors rellevants, o la capacitat d'esbossar una interrelació entre propostes comunes o en aparença disperses. En aquest sentit, *Un còmic per a cada persona* representa la proposta conscient de l'autor, Jordi Ojeda, per a la comunicació de continguts específics al lector no necessàriament versat en la matèria, però l'objectiu de la qual transcendeix els límits d'una ressenya dominical o d'una breu notícia publicada als mitjans.

La finalitat essencial d'Ojeda en les pàgines que segueixen respon a l'afany divulgador de l'autor, des del qual compon una presentació atractiva d'una selecció de còmics, destinada a complir la premissa apuntada en el títol, és a dir, que cada receptor pugui descobrir i connectar amb un còmic concret. Com a estratègia essencial per despertar l'interès dels diferents lectors, tant potencials com novells, l'autor opta per una aproximació personal a cada títol, que contextualitza i analitza amb un llenguatge accessible i un estil de redacció fluid, que desprenen la seva passió pel mitjà.

Al llarg de vint capítols concebuts com a breus càpsules analítiques dels volums i autors escollits, Ojeda mostra la seva experiència com a crític i divulgador a l'hora de ressaltar els trets cabdals de cadascuna de les obres i d'oferir les coordenades necessàries per emmarcar la rellevància de la seva aportació. El panorama, per tant, que esbossa a continuació, pretén plantejar la riquesa i la diversitat de propostes, estils i veus que es conjuguen en el món del còmic i atreure tota mena de lectors al cosmos que funden les vinyetes.

Així, *Un còmic per a cada persona* suposa un mosaic personal de lectures que busquen ser compartides amb altres lectors còmplices, però també interessar altres receptors, a través de

les interpretacions personals que Ojeda desgrana en les seves pàgines i des de les quals recomana tant títols actuals com clàssics, incideix, alhora, en l'aportació del còmic a la cultura popular.

La verdad sobre el caso Vivès (2024). Bastien Vivès.

1. DE VEGADES, EL CÒMIC ÉS L'ÚNIC QUE ENS QUEDA

El 2008, un jove parisenc de només vint-i-quatre anys sorprenia els lectors amb una obra intimista dibuixada amb un tractament gràfic innovador. L'obra *El gusto del cloro* guanyava uns mesos després el Premi Essencial Revelació en la 36a edició del Festival de la Bande Dessinée d'Angoulême (França), convertint Bastien Vivès en un autor reconegut i admirat pel seu talent, que irrompia en el sector del còmic tant a escala nacional com internacional.

Des de llavors, ha estat extraordinàriament prolífic. Ha fet diverses obres còmiques, novel·les gràfiques autoconclusives elogiades per la crítica (algunes d'adaptades al cinema), i col·laboracions amb altres autors i experiments artístics i creatius força interessants, com ara la producció del manga *Lastman*, coescrita amb Balak i codibuixada amb Michaël Sanlaville, que va guanyar el premi a la Millor Sèrie a Angoulême el 2015. A tot això cal sumar-hi una gran activitat intensa a Internet, primer al seu propi bloc (que en molts casos li serveix d'avantsala de recopilacions futures) i, més tard, a les xarxes socials, normalment amb vinyetes còmiques.

A *El gusto del cloro* la història té lloc gairebé íntegrament en una piscina, un repte que l'autor resol de manera brillant mostrant una composició senzilla que amaga el que era una gran dificultat en el dibuix per a un escenari tan específic. El tractament dels silencis i les mirades té un component molt destacat en la peculiar història dels dos protagonistes: un jove

obligat a fer natació per un problema a l'esquena i una de les nedadores amb qui coincideix cada setmana. La jove anònima es converteix en un estímul i un desafiament personal, en proposar-se com a meta poder trencar el gel i començar a parlar-hi, en la intimitat que pot oferir una piscina amb altres usuaris. L'obra premiada representa la magnificació del que és quotidià, del gest, de la mirada, del silenci, tot un poema visual de la senzillesa. Aquesta novel·la gràfica és una magnífica mostra de la capacitat narrativa de l'autor, que ha plasmat en nombroses ocasions de forma brillant en el decurs de la seva carrera heterogènia i que va portar la prestigiosa editorial belga Casterman a encarregar-li una versió actual del cèlebre personatge de Corto Maltés creat per Hugo Pratt, del qual ha dibuixat, de moment, tres àlbums.

Després de diversos èxits, l'autor va fer un homenatge particular i sublim al festival d'Angoulême amb la novel·la gràfica *Último fin de semana de enero*, protagonitzada per un autor de còmics convidat al festival, que coneix fortuïtament una dona, amb la qual entaula una intensa relació durant el cap de setmana que dura l'esdeveniment. Un any després de la seva publicació, el 2023, la direcció del Festival de la Bande Dessinée d'Angoulême, el més important a Europa i un dels més prestigiosos a escala internacional, va decidir organitzar una gran exposició retrospectiva, quinze anys després de donar-li el primer dels premis que guanyaria al llarg de la seva carrera, de poc més de tres lustres, encara que molt productiva.

Però l'exposició *A través de la mirada de Bastien Vivès* mai no es va arribar a instal·lar. Poques setmanes abans de l'inici del festival, la direcció en va anunciar l'anul·lació, després que les peticions de la cancel·lació se succeïssin en les xarxes i que

l'autor i els organitzadors rebessin diverses amenaces. «S'han produït amenaces físiques contra Bastien Vivès. En aquestes condicions, i davant els riscos que pesen sobre l'autor i potencialment contra els assistents al festival, no és possible la programació», afirmava la direcció en la nota de premsa explicativa de la inèdita decisió, i afegien que «el Festival considera que l'obra de Bastien Vivès, en conjunt, està protegida per la llibertat d'expressió i que incumbeix a la llei traçar les fronteres en aquest camp, i a la justícia fer-les respectar».

Les acusacions eren molt greus: encoratjar l'incest, la pedofília i la pornografia infantil en algunes obres eròtiques publicades. A les crítiques també se sumaven missatges polèmics i provocadors escrits a les xarxes socials en els últims anys, així com enfrontaments virulents de forma pública amb alguns dels seus detractors, que, al final, van ser els inductors de tot el que va esdevenir a principis del 2023, quan van recollir més de cent mil firmes perquè no es portés a terme l'esmentada exposició. I ho van aconseguir, i no només això. La cancel·lació de l'exposició va provocar una crítica en cascada que va afavorir titulars a la premsa de l'estil: «El dibuixant de còmics Bastien Vivès, acusat de pedofília», perjudicant el prestigi de l'autor, posant en perill el futur de la seva obra, a més d'haver de dedicar-se a defensar-se davant les denúncies que s'acabarien produint en tots els sentits.

Després de dos anys i mig de controvèrsia i d'investigació per part de la fiscalia de Nanterre (població propera a París), en el judici celebrat el dimarts 27 de maig de 2025, el tribunal va sobreseure el cas. I el fiscal no va apel·lar la decisió. Una dada curiosa que destacava el mateix autor a la sortida del judici, una vegada llegida la sentència: a la banqueta de les

víctimes no hi havia ningú assegut, ni allà ni enlloc. De fet, va resultar sorprenent el contrast del que va haver d'observar quan una associació en defensa de la infància va imprimir pòsters de les vinyetes interiors de la seva presumpta novel·la gràfica pornogràfica i els van mostrar a la televisió (que no les va pixelar), a banda de penjar-los per la ciutat. Un contrast evident, tenint en compte que la seva novel·la gràfica es publicava en una col·lecció eròtica i es venia en botigues especialitzades amb tots els exemplars retractilats, cosa que dificultava veure'n l'interior abans de la compra, i amb una etiqueta que indicava clarament que la seva venda estava prohibida als menors de divuit anys.

«No hi ha hagut mai cap incitació ni apologia de la pedofília per part de Bastien Vivès a les seves obres. Un autor de novel·la negra no és responsable de l'assassinat dels seus personatges», va al·legar Richard Malka, advocat del dibuixant, durant el judici. Abans, ja havien guanyat un altre judici, en la sentència del qual es condemnava a presó d'entre dos i cinc mesos cinc persones per haver amenaçat de mort Vivès. Per cert, tots ells van reconèixer en el judici que no coneixien l'autor i que mai n'havien llegit res; simplement, es van sumar a les acusacions públiques, cadascun pel seu compte, fent serioses amenaces públiques a les xarxes socials, sense saber exactament de què estaven parlant. Els tres homes i dues dones, d'entre 21 i 31 anys, hauran d'indemnitzar l'autor, a més de pagar els honoraris del seu advocat. No entraran a presó, per bé que quedaran amb antecedents penals i amb una bona lliçó apresada.

L'octubre del 2024, l'autor va tornar de nou a les llibreries amb la seva versió (en realitat, un relat inventat) de la inesperada i sorprenent experiència viscuda: *La veritat sobre el caso*

Vivès. En aquesta obra descarnada, l'autor fa un exercici de metaficció abstracte, escrit amb molta ironia i, sobretot, amb molt de sarcasme, i sempre tenint cura de què vol dir exactament, però amb una intencionalitat última: la de fomentar el debat sobre la llibertat d'expressió i els efectes de la cancel·lació, especialment al sector del còmic (en algun moment, per exemple, al·ludeix a la polèmica del còmic *Tintín al Congo*, del 1931, d'Hergé, que també va patir crítiques pel racisme i el colonialisme implícits en aquella primera obra del popular personatge). La novel·la gràfica està formada per diferents moments que succeeixen en l'àmbit familiar amb la parella i els dos fills d'un i quatre anys, amb escenes imaginàries a la comissaria de policia i les conseqüències d'aquestes converses.

Entre altres accions, s'imagina fent per obligació un curs contra la pedofília, d'una setmana intensiva i immersiva (encara que poden ser de més, en funció dels avenços de l'alumne), que havia de passar dormint en una mena de cel·la, a tall de mostra del que li pot passar si persisteix en el seu delicte. El curs té lloc cada mes i rep assistents de tot França, però just en aquesta convocatòria només hi havia *Vivès*, un únic alumne, a qui, entre altres coses, li monitoren les reaccions mentre projecten imatges pedòfiles. Un absurd si es compara amb algunes accions que sí que li van passar en realitat, com que li prenguessin mostres d'ADN o que hagués d'explicar a la policia amb què s'excitava quan es masturbava. L'absurditat de tot i la incredulitat de l'acusat té similituds i fa recordar, per moments, la novel·la *El procés* (*Der Prozess*, 1925), de Franz Kafka (1883-1924).

L'autor afegeix la seva dosi particular de cinisme i crítica en mostrar com els policies li proposen una rebaixa de condemna si treballa per a ells i s'infiltra entre els estudiants de Belles

Arts d'Angoulême (precisament, un dels col·lectius que van signar en contra que es fes l'exposició). Davant la perplexitat de l'autor, pregunta a la policia que per què són una amenaça: «Corren rumors que estan preparant un fanzín de còmic contra França». El deliri continua a les pàgines següents, quan, en una convenció de còmics, el mateix autor desemmascara un policia infiltrat que intenta passar desapercbut com un fan a la cerca de signatures, o quan descobreix que qui mesura la quantitat de pedofília que hi ha en els seus còmics és, en realitat, una intel·ligència artificial. Si ho diu una IA, deu ser veritat.

En una de les vinyetes, Vivès es dibuixa a si mateix reflexionant sobre l'experiència viscuda i proclama una frase que perfectament es podria convertir en un aforisme: «Quan no ens queda res, de vegades el còmic és l'únic que ens queda». Implícitament, l'autor reconeixia la importància que tenen en tots nosaltres les lectures en general i les de còmics en particular. Sense aquestes lectures, senzillament, seríem diferents. Amb l'ànim de recomanar o descobrir obres i autors s'ha escrit aquest llibre, tot associant temes i títols, amb la intenció de demostrar que els còmics no només tenen un potencial immens per a l'entreteniment i l'aprenentatge, sinó que, de vegades, com reconeixia Vivès, també ens ajuden d'una altra manera. Continueu llegint i us ho demostraré.

OCTAEDRO EDITORIAL

Altres títols publicats

L'educació és política

Jaume Carbonell Sebarroja

L'expressió necessària. Sobre l'art en la teràpia

Eva Bonet Mallorqués

Aquest confús i desigual món explicat als joves

Victor Saura Estapà

Educar en temps difícils

Jordi Nomen

L'altra panera dels tresors

Josep Muñoz Redon

Una presó educadora. Històries, propostes

i intervencions per no tornar-hi

Jordi Enjuanes Llop, Yanina Diaz Ortega

Soc gran i encara puc.

Parlem de persones de +60

Maria Jesús Comellas Carbó

Mòbils i pantalles a les infàncies i adolescències.

Addictes o amants?

José R. Ubieto

Educar és donar la paraula.

Carta als alumnes de l'escola de Barbiana

Jaume Cela Ollé, Joan Domènech Francesch

Nous jeroglífics catalans: jugar,

entretenir-se, crear

Claudia Ciavatta, Rafael Hidalgo

Un còmic per a cada persona

La creació i la lectura d'histories com a factor d'empoderament i divulgació

Un llibre adreçat a persones inquietes, que busca la complicitat dels lectors de còmics habituals i captar l'atenció dels qui no ho siguin. Els còmics, novel·les gràfiques i mangues inunden les llibreries amb nombroses novetats de molt diversa índole, per a totes les edats i per a tots els gustos. En aquest volum es mostren diferents temes d'actualitat i s'hi associen lectures recomanades, tant actuals com clàssics, a partir de l'anàlisi i de la contribució del còmic a la cultura popular.

Si voleu més informació o
adquirir el llibre adreceu-vos a:

octaedro.com - octaedro.cat

Octaedro

